

Harresiaren kanpoaldean, Hiribilduaren Atearen alboan, gaur egun komentuko eraikina dagoen lekuan kokatuta zegoen dorretxea izan zen **Torreateko**. Bertan ezarri zen Karmelo Ordenako lehen monasterioa Gipuzkoan, 1614an.

Frantziska Labaien Hernandez Torrekoa (1568-1630) izan zen etxearen jabea 1587tik, eta berak ezarri zuen bertan klausurako komentua. Ama hil zitzaionean, Torreateko dorretxea jaso zuen herentzian, beste ondasun batzuen artean. Orduz geroztik, bere izebarekin batera bizi izan zen, Maria Ramos Iturain Labaien, biak Ama Birjinarenganako jaieradunak, eta gaixoei eta behartsuei laguntza ematen lan egin zuen.

Ia 400 urtez, 1614ko abenduaren 12tik 2008ko martxoaren 17ra bitartean, Santa Teresa Jesusenaren Karmeldar Oinutsen 170 mojak beren botoak egin zituzten Zumaiako San Jose monasterioan.

Frantzisko **Bouquer Barton**, merkataria, ontzi-jabea, eta 4 urtez Zumaiako alkate izan zena, Frantziskaren aitaren lagun handia zen. Frantziskak komentu bat sortu nahi zuela jakin zuenean, Torreatekon Karmeldarren Ordenako komentu baten buru izatea proposatu zion. Bere laguntza eta errenta ona izango zuela hitz eman zion. Ordurako, **Teresa Jesusenaren** ordena horretako 16 komentu eraberritu sortuta zituen.

Frantziska bokazio erlijioso handikoa zen, eta **Teresa Jesusenaren Karmeldar Oinutsen Ordena Erreformatua profesatzea erabaki zuen**; 1608tik aurrera, 6 beata elkartu ziren bertan.

Elizaren boterearen eta botere zibilaren mesedea lortzeko urte askotako gorabehera, nahigabe eta etsipenen ondoren, 1614an, Errege Boterearen eta Gipuzkoako Batzarren onespenezekin, Sandovalgo San Prudentzio apezpikuak ekitaldi erlijioso bat zuzendu zuen; bertan, zortzi beatak beren erlijio-botoak egin zituzten, eta aho batez Frantziska Labaien izendatu zuten lehendabiziko prelatu.

Apezpikuaren iradokizunez, oinetxeari **San Jose Monasterioa** izena jarri zioten.

Gurasoak:

Juan Labaien, itsas kapitaina eta ontzigilea, Beintza-Labaiengoa (Nafarroa), arotz gisa ontziratu zen Indietako Itsasbidea egiten zuen itsasontzi batean. 21 urterekin eraiki zuen lehen ontzia, eta haren ondoren beste hainbat.

1567 inguruan Marina Hernandez Torrekoa Martinez Iruñakoarekin ezkondu zen, Torreateko dorretxearen jabearekin. Alaba bakarra izan zuten, Frantziska, 1568an, eta honek jaso zuen jabetzan etxea 1587an, amaren heriotza goiztiarraren ondoren.

Aitak alaba ezkonarazi nahi zuen, baina Frantziskak horri emandako ezezkoen ondorioz, 1589an aitak Torreatekotik alde egin zuen eta Frantziska bertan geratu zen bizitzen izeba Maria Ramos Iturainekin.

Aita 1598an hil zen, alabari zenbait zor utzita, eta beste ondasun batzuk salduta kitatu zituen.

Kanpoaldearekin harremanetan jartzeko elementua zen. Tornuaren bidez, harresiaren kanpoaldeko gauzak jasotzen zituzten, eta era berean, mojek janari beroa uzten zuten behartsuentzat.

Ahizpa “tornulariak” tornuaren eta atezaintzako ardura zuen. Kanpai baten hotsak ematen zion bisiten berri.

Burdin hesiekin banatuta zegoen espazio honetan elkartzen ziren mojak hitz egiteko, gortinen atzean eta kandelen argipean, kanpoko pertsonak ikusi gabe, Vatikanoko II. Kontzilioak arau hori indargabetu zuen arte. Ahizpa “tornulariak” antolatzen zituen herritarrek eskatzen zituzten bisitak.

Komentuko energia elektrikoa 1897an jarri zen.

Karmeldarren bizimodua

Ama Teresa Jesusenak izendatutako karmeldarren bizitza berria.

"Otoitz egitea gelan, baraua eta haragi gabeko bizitza, komunitateari lotutako bizitza, ahizpen artekoa, komunitateko edo norbanako errenta eta jabetzarik gabekoa, eta isiltasuna praktikatzen duena".

Karmeldarren Ordena Erreformatuko monasterio bakoitzeko komunitateak gehienez ere hogeita bat moja izan zitzakeen.

Klerikoak edo koristak: otoitz egiteko eta eliz otoitzaren katurako egokiak, "mojen egiteko nagusia"; sartzean dote jakin bat ematen zuten.

Legoa: monasterioari ondasun ekonomikorik ematen ez diotenak. Ez zuten otoitz-orduen libururik eta koru-otoitzerako dispentsa zuten. Etxeko lanak egiten zituzten.

Iturburua eta tinen eremua

Eremu hau biltegia zen, eta bertan jasotzen zituzten likidoak, ura eta olioak, garraiatzeko tinak. Goialdean eskuinean zegoen leihotxoak kanpotik zetozen produktuak sartzeko erabiltzen zuten: irin zakuak, olioak... Horrela, kanpoaldearekin kontaktu zuzena izatea saihesten zuten.

XIX. mendearen amaieran, 1889an, Udalak haien beharrak arindu zituen, iturburu baterako sarbidea zuten hodiak instalatuz; ura biltegi batean gorde eta doan erabiltzen zuten.

Komentuen antolaketa

KARGUAK ETA EGINKIZUNAK:

Komentuko Gobernu Kontseilua:

- Prelatua edo Priorea** 3 urtez komunitateko buru gisa jarduten zuen.
- Prioreordea**, Priorea ordezkatzeko zuen hura ez zegoenean. Ezin zuen erabakirik hartu.
- Giltzariak** hiru ziren: Komunitatearen eskriturak eta dokumentuak gordetzen ziren “hiru giltzen kuxako” giltza eramailleak.
- Nobizia irakasleak** eta laguntzaileak nobizia berriei irakasteaz arduratzen ziren.
- Aingerua ahizpa** gazteena zen, eta komentura iristen zen azken nobizia etxeko lanetan trebatzeko ardura zuen.
- Sakristaua**, elizaren meza eta liturgiak zaindu eta prestatzen zituen.
- Tornularia**, tornuaren eta atezainaren arduraduna.
- Errefektoriozaina**, jantokia prest eta hornituta edukitzeko ardura zuen.
- Lentzeria** arduraduna, burukoak eta abituak zaintzeaz arduratzen zen.
- Arropazaina**, komentuko arropak zaintzeaz arduratzen zen.

Erizaina.

Lanbide horiez gain, bi edo hiru mojak astero aldatzen zituzten beste nahitaezko lan batzuk ere egiten zituzten: kantuak, salmoak, bertsetak, errezoetan irakurketak, organoa jo, kantuetan tonuak eman, espazio, zerbitzu eta dutxetako garbiketak egin, ur bedeinkatuaren ontziak eta baratzea zaindu eta otorduak prestatu.

Jaunartzeko lekua

Eliza kanpoko pertsoneri irekia zegoen; aurrez kapera bat izan zen, eta txiki geratu zen. XIX. mendean eraiki zen eta XX. mendean berreraiki. Mojek beheko korutik jarraitzen zituzten mezak, burdin hesiz bereizita. Ireki egiten zen armairu-leiho honetatik egiten zuten jaunartzea.

Errefektorioa

Otorduetarako eta errezorako espazio komuna zen. Ahizpa “errefektoriozaina” arduratzen zen espazioa prest edukitzeaz, kriseiluak piztuta otorduetarako, eta ahizpa “jotzailea” arduratzen zen kanpaitxo guztiak jotzeaz, mojak otorduetara deitzeko.

Egunero, kanpaien ondoren etortzen ziren mojak errefektoriora, eta isilean bazkaltzen zuten, ahizpa “irakurleak”, bi astean behin aldatzen zenak, pasarte erlijiosoak irakurtzen zituen bitartean.

Moja batek edo bik sukaldetik zetorren janaria zerbitzatzen zuten leiho batetik; egiteko hori ere bi astetik behin aldatzen zuten. Bazkaria ahizpa batek prestatzen zuen, eta normalean ez zen izaten gosaria prestatzen zuena.

Eguneroko bazkariatz gain, egun berezietan “arroz esnea” egiten zuten, eta laguntzaileen, lagunen eta herriko pertsona seinalatuen artean banatzen zuten, esker ona adierazteko.

15 pertsona hilobiratzeko tokia zegoen, eta atea beti itxita egoten zen. Moja bat hiltzen zenean, hileta bat egiten zen elizan, eta gero modu anonimoan lurperatzen zen eremu horretan. Denbora bat igaro ondoren, gorpua usteldutakoan, gorpuzkiak ezkerreko horman zegoen hezurtegia gordetzen zituzten, komentuko moja guztienekin batera.

Eremu hau hiru gunetan banatuta zegoen:

Nobiziak bizi eta hezten ziren **Nobiziotegia**, 5 gela zituen.

Kapitulu-aretoa, tokirik garrantzitsuenetako bat zen, boto solemnea zuten mojek osatzen zuten Kapitulu bertan elkartzen baitzen. Hiru urtean behin elkartzen ziren karguak berritzeko. Ondoan zegoen aldare batetik errezatzen zioten Jainkoari, boto onean lagundu ziezaien.

Esekitokiak hartzen zuen lekurik handiena.

21 gela zeuden, moja bakoitzak bere lekua zuen eta isilean bizi ziren, otoitz egiten. Klaustroko 4 korridoreetan kokatuta zeuden eta zabalak ziren, beren tresnak garraiatzeko erabiltzen zuten orgatxoarekin erraz ibiltzeko modukoak. Gela guztiak berdinak ziren, eta honako elementu hauek zituzten: leihatila, ohea, arropa eta otoitz egiteko liburuak gordetzeko lekua zuen armairu txiki bat, mahaia eta irakurtzeko aulkia.

Ordena sortu eta lehen urteetan, “lan handia egin zuten etxeari komentu itxura eta erabilera emateko”. Mojek beraiek egin zituzten lanak, gizonak klausuran sar ez zitezen, eta bide batez, haien soldatak ordaindu beharrik ez izateko. Geletako tabike guztiak egin zituzten, baita harrizko eskailerak ere.

Klaustroaren inguruan antolatu zuten komentua:

1. solairua, komunitatean bizitzeko eremua: jantokia, zerbitzu gunek, sukaldea, sakristia.

2. solairua: mojentzako gelak. Erizaintzako gunea.

3. solairua: eguterak nobiziaturako espazio bat, kapitulu-aretoa eta esekitokirako espazio bat zituen.

Lorategia eta baratzea

Lorategia zen eraikinetik hurbilen zegoen espazioa, eta bertako loreak erabiltzen zituzten Ama Birjinari eta santuei oles egiteko. Haien ondoan egoten ziren landare usaindunak.

Beste aldean zegoen baratzea. Inguruko baserritarren laguntzarekin lantzen zuten lurra, frutak eta barazkiak landatzen zituzten, beren dietan oinarritzko elikagaiak zirenak.

Frantziska amak baratzearen goialdean Done Jakueri eskainitako kapera bat eraikitzeke eskaera egin zuen, bidearen ertzean, Compostelara bidean zihoazen erromesek bertan otoitz egin zezaten.

Igandeetan ur bedeinkatua ontzietan banatzen zuen ahizpa bera arduratzen zen baratzetik hurbil zeuden korridoreak garbitzeaz.